

child with the character of a man [Elizabeth]. Хоча вітер та хворобу важко характеризувати як живих істот, проте дієслова *to take* та *to cut short*, що виражають дію, яку можуть виконувати виключно живі істоти, дають змогу вважати дані приклади зразками вербалізації концептуальної метафори DEATH IS A LIVING ENTITY.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити наступні **висновки**. В англomовному суспільстві співіснують дві традиції зображення Смерті: як бажаного друга, визволителя, з одного боку, та як похмурого та злого винищувача, женця, короля страхів, з іншого. Перша традиція є спадком з античних часів, друга сформувалася під впливом середньовічного ставлення до смерті та християнства. Спільним для обох традицій є зображення Смерті в образі чоловіка.

Перспективним видається нам вивчення концептуальних метафор на позначення смерті в ідіолекті англomовних поетів та письменників, сучасних англomовних піснях, аналіз концептуальних метафор на позначення смерті у діакронії.

Література

- Матвеева А. С. Олицетворение смерти в англоязычной поэзии / А. С. Матвеева // Известия Рос. гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2009. – № 114. – С. 222-231. Churchill W. Franklin D. Roosevelt Eulogy [Electronic resource] / W. Churchill. – 1945. – Access mode: <http://www.speaking-tips.com/Eulogies/FDR-Eulogy.aspx>. – Title from the screen. Churchill W. Winston Churchill's Eulogy for King George VI [Electronic resource] / W. Churchill. – 1952. – Access mode: <http://www.eulogyspeech.net/famous-eulogies/Winston-Churchill-Eulogy-for-King-George-VI.shtml>. – Title from the screen. Death (personification) [Electronic resource] // Wikipedia, the free encyclopedia. – Access mode: [http://en.wikipedia.org/wiki/Death_\(personification\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Death_(personification)). – Title from the screen. Death and Dying Euphemisms [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.bored.com/deathslang/>. – Title from the screen. Elizabeth. Wade 1979-1996 [Electronic resource] / Elizabeth. – Access mode: <http://www.webhealing.com/hon/eliz.html>. – Title from the screen. Fusilier S. My son, the angel! [Electronic resource] / S. Fusilier. – Access mode: <http://www.webhealing.com/hon/shan.html>. – Title from the screen. Guthke K. S. The gender of death: a cultural history in art and literature / Guthke K. S. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 297 p. Hejna S. Remembering my sister [Electronic resource] / S. Hejna. – Access mode: <http://www.webhealing.com/hon/sharon.html>. – Title from the screen. Holder R. W. The Oxford Dictionary of Euphemisms / Holder R. W. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 501 p. Jackson H. H. The Helen Jackson Year Book / Jackson H. H. – Whitefish: Kessinger Publishing, 2005. – 232 p. Johnson R. Hummingbird girl [Electronic resource] / R. Johnson. – Access mode: <http://www.webhealing.com/hon/ruth.html>. – Title from the screen. Siler L. In Loving Memory of Christopher Stephen Keli'i Kahau [Electronic resource] / L. Siler. – Access mode: <http://www.webhealing.com/hon/lynne.html>. – Title from the screen. Walsh R. Great Australian Eulogies / Walsh R. – Crows Nest, NSW: Allen & Unwin, 2008. – 216p.

УДК 81'42

СЕМЕНЕЦЬ О. О.

(Запорізький національний університет)

ЛІНГВОЕКОЛОГІЯ ТА ПРОБЛЕМИ МОВНОГО ВИРАЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті розглянуто можливості лінгвоекотологічного підходу в аналізі процесів мовного вираження суспільних цінностей у сфері сучасної масової комунікації. Проаналізовано відображення основних тенденцій трансформації суспільних цінностей за матеріалами новинних повідомлень.

Ключові слова: лінгвоекотологія, екологія мови, суспільні цінності, мас-медіа, масова комунікація, новинні повідомлення.

Семенець Е. А. Лингвоекотология и проблемы языкового выражения общественных ценностей. В статье рассматриваются возможности лингвоекотологического подхода в анализе процессов языкового выражения общественных ценностей в сфере современной массовой коммуникации. Проанализировано отражение основных тенденций трансформации общественных ценностей по материалам новостных сообщений.

Ключевые слова: лингвоекотология, экология языка, общественные ценности, масс-медиа, массовая коммуникация, новостные сообщения.

Semenets O. O. Linguistic Ecology and the Problems of Lingual Expression of Social Values. The possibilities of Linguistic Ecology approach in the analysis of lingual expression of social values in modern mass communication are examined in the article. The major trends of social values transformation as they reflected in news reports are analyzed.

Key words: Linguistic Ecology, ecology of language, social values, mass media, mass communication, news reports.

У формуванні екології інформаційної сфери сучасного суспільства особлива роль належить чистоті та гармонійній організації мовного середовища. Лінгвоекотологія – новий актуальний напрям досліджень із широким спектром обговорюваних проблем. Інтерес становлять як глобальна мовна ситуація у світі та закономірності співіснування і взаємодії мов (у людській свідомості та в багатомовному суспільстві), збереження мовної різноманітності й боротьба за чистоту мови, так і специфіка використання мовних засобів у текстах екологічної

тематики, визначення ролі мови в розв'язанні проблем довкілля, збереженні природних ресурсів тощо.

Загальна тенденція екологізації наукового знання знаходить вияв у сучасних лінгвістичних дослідженнях передусім в урахуванні системних взаємозалежностей та синергійної взаємодії явищ різних мовних рівнів, а також зв'язків лінгвальних феноменів із “зовнішнім” середовищем існування мови. Тим самим лінгвоекотичні питання уналежені до ширшого кола проблем – екології культури (Д. С. Лихачов).

Холістичний підхід, пріоритетний у лінгвістичній синергетиці та лінгвоекотичії, вимагає врахування багатьох аспектів цілісності мовно-комунікаційного простору, взаємозв'язків мови, людини та світу. Потребують уваги питання як захисту системи національної мови, так і безпеки людини в середовищі сформованих дискурсивних практик.

Мета нашого дослідження – розкрити можливості лінгвоекотичного підходу в аналізі процесів мовного вираження суспільних цінностей у сфері сучасної масової комунікації. Це вимагає розв'язання таких **завдань**: окреслити основні аспекти досліджень у напрямі лінгвоекотичії; довести релевантність застосування екологічних принципів у межах критичного дискурс-аналізу процесів мовленнєвого впливу; проаналізувати особливості відображення ціннісних орієнтирів суспільства в новинних повідомленнях сучасної мас-медійної сфери.

Об'єкт дослідження – функціонування мови в мас-медійній галузі. **Предметом** вивчення слугують основні тенденції в мовному вираженні трансформації суспільних цінностей у текстах новинних повідомлень.

Захист чистоти, автентичності й самодостатності національних мов – проблема, притаманна постмодерній культурі загалом. Причому небезпеку для мовної системи (як і для ментального, емоційного комфорту мовця) несуть не лише хворобливе розростання сфери субстандартних мовних елементів: жаргонної, лайливої, нецензурної лексики – чи агресивне розповсюдження царини слів іншомовного походження. Не менш злободенні питання – поширення “мови ворожнечі” й конфліктогенних текстів, порушення кордонів суверенної мовної свідомості індивіда, використання маніпуляційних технік і технологій у процесах спілкування. Саме цим спричинена актуальність застосування екологічних принципів і настанов у межах критичного дискурс-аналізу процесів мовленнєвого впливу. Такий підхід вимагає врахування інтенцій відправника повідомлення, з'ясування механізмів цілеспрямованої дії текстів на ментальну сферу адресата, когнітивних та емоційних ефектів впливу, розкриття прийомів формування певного образу світу у свідомості реципієнта, закономірностей трансляції цінностей у процесах мовної комунікації.

Теорія мовленнєвого впливу забезпечує підґрунтя для аналізу ідеології, світоглядних настанов суспільства, втілених у словесних повідомленнях. Мовна картина світу, що постає в усталених дискурсивних практиках, віддзеркалює процеси формування масової свідомості та відповідних суспільних цінностей. Зокрема, частотність використання лексем корелює з питомою вагою позначуваних ними цінностей. Цікаво порівняти особливості вітчизняної мовної медіа-картини світу з картиною мовних процесів у сфері масового спілкування, яку окреслюють сучасні російські дослідники.

Так, у “мовній стихії масової комунікації” російського інформаційного простору, за спостереженнями В. І. Шаховського, “втратили колишню велич і піднесеність, а з нею частково й зміст слова *Родина, патріотизм, герой, гордість, честь, человеческое достоинство, достижения, успехи, подвиг*. Їхня форма знайома носіям мови, але діапазон функціонування значно зменшився, їх використання автоматизується, а зміст часто клішується, перетворюючись на штамп” [Шаховский 2012, с. 313]. На периферію лексики російської мови змістився цілий пласт слів, що позначають найважливіші поняття російської культури, концептуалізують гуманістичні уявлення про світ: *сострадание, жалость, милосердие, сочувствие, взаимопонимание, совесть, справедливость, стыд, стыдливость, добро, добродетель*.

Натомість у сучасних ЗМІ домінує лексика негативного змісту: *фальшивые имена, фальшивые продукты, фальшивые лекарства, массовые вспышки отравлений, лицо кавказской национальности, криминалитет, мэр-вор, губернатор-взяточник, чернуха, порнуха, “колется”, “колеса”, заказное убийство, сексуальные услуги, организованная преступность, черный вторник (пятницы, четверги и т.п.), чиновничий беспредел* та ін. До них додалися

зона, “хорьки”, бандерлоги. У текстах сучасних ЗМІ, покликаних виражати й формувати масову свідомість, цілковито домінують слова й вирази, які позначають негативно-оцінні поняття: *взрыв, пожар, авиакатастрофа, убийство, крушение, ограбление, насилие, дедовщина, обнищание, терроризм, наводнение, стихийное бедствие, природные катаклизмы, эпидемия, акция протеста, черные бригады* тощо. “Негативно заряджені слова утворюють безрадісні й агресивні тексти, так формується інформаційне середовище сучасної людини, інформаційно-мовний простір її життя” [Шаховский 2012, с. 315].

Трансформації в мовному просторі змінюють характер емоційної комунікації в міжособистісній, груповій та інституційній сферах. Отже, мовні процеси прямо пов’язані з моральним, духовним і правовим станом суспільства. Є всі підстави для висновку щодо кризового екологічного стану мовного й інформаційного середовища існування людини в сучасному суспільстві, необхідності захисту екології мови та психосфери людини. Розробляючи новий актуальний напрям емотивної лінгвоекнології, В. І. Шаховський та С.В.Іонова наполягають на невідкладності завдання “збереження емоційного здоров’я у сфері масових комунікацій” [Шаховский 2012, с. 322].

Фрагментований образ світу в ЗМІ, поділений на рубрики, з-поміж яких акцентовані найбільш “рейтингові”: дорожньо-транспортні пригоди, гучні (й не дуже) кримінальні справи, теракти, сварки політичних лідерів, скандали, сенсації, примхи погоди (жанр катастрофи в теленовинах так само популярний, як і в кінематографі), – такий образ світу нав’язується через масований інформаційний вплив. Замкнені на самореференції, полонені власною самореферентністю, ЗМІ навіюють цей образ світу масовій аудиторії, транслуючи таке світобачення в масову свідомість. Наполегливо й технологічно в глядача формується задане світобачення, врешті-решт – відповідний фрагментований образ світу, в якому живемо.

Ж. Бодріяр говорить про “Імплозію смислу в засобах інформації” [Бодріяр 2004, с. 117-127]. Цей термін, використовуваний ще М. Маклюеном у праці “Розуміння медіа”, Ж. Бодріяр пояснює як “*вибух, спрямований досередини*”. Сподівання масової аудиторії одержати правдиву, об’єктивну, неупереджену інформацію залишаються ілюзорними: “Ми всі живимосся нестямним ідеалізмом смислу та комунікації, ідеалізмом комунікації через смисл, і з цього погляду на нас чигає саме *катастрофа смислу*” [Бодріяр 2004, с. 123].

Техногенні та стихійні лиха, транспортні катастрофи й людські злочини становлять основу сучасного вітчизняного медійного контенту. Це найлегший спосіб привернути увагу масової аудиторії й керувати нею, тримаючи в постійному напруженні. Засоби інформації виступають з моральним осудом тероризму й використання страху в політичних цілях, але водночас мимоволі “поширюють грубе зачарування терористичною дією, вони самі терористи, тією мірою, якою вони самі піддаються зачаруванню <...>” [Бодріяр 2004, с. 125].

Отже, від самого відбору подій, що подаються в мас-медіа як значущі й варті уваги, від їхньої номінації та кваліфікації мовними засобами залежить картина світу сьогодення, яка формується в масовій свідомості. Першочерговістю і частотністю подання новинних повідомлень певного типу визначаються й відповідні суспільно-ціннісні пріоритети. Можна зробити **висновок**, що проблема екології духовної сфери, екології суспільних цінностей у новітньому інформаційному середовищі безпосередньо пов’язана з моделюванням картини світу у сфері масової комунікації, насамперед у переліку топ-новин українських ЗМІ.

Трансформація базових цінностей техногенної цивілізації, боротьба між традиційними духовними цінностями та новими цінностями, що формуються в постіндустріальному інформаційному суспільстві, – один з найдинамічніших і найдраматичніших концентрів сучасного медійного контенту. Принципи екологічної етики вимагають захисту ціннісних орієнтирів, відповідальних за виживання людства та збереження морального здоров’я людини.

Важливий методологічний акцент у напрямі лінгвоекнології – захист не лише самого розмаїття мов, а й їхнього внутрішнього смислового багатства і поліфонії, передусім домінуючих для соціуму маркованих лексем – виразників духовних цінностей суспільства. Мова, яка формує середовище для різноманітності думок і поглядів, утілених у дискурсах, повинна виступати й засобом оптимізації соціальної взаємодії. **Перспективи** подальших досліджень у цьому напрямі пов’язані з багатофакторним аналізом контенту й мовних особливостей повідомлень у сфері масової комунікації, із визначенням шляхів оптимізації мас-медійних дискурсивних практик з метою збереження ціннісних орієнтирів суспільства.

Література

Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / Ж. Бодріяр; пер. з франц. В. Ховхун. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2004. – 232 с. Лихачев Д. С. Экология культуры / Д. С. Лихачев // Москва. – 1979. – № 7. – С. 173-179. Шаховский В. И. Экологическое пространство языка: критические аспекты / В. И. Шаховский, С. В. Ионова // Экология языка: Материалы 5-й Междунар. науч. конференции. – Пенза: Изд-во Пензенского гос. пед. ун-та им. В. Г. Белинского, 2012. – С. 311-324.

УДК 81 44 (811.111+ 811.133.1+811.161.1)

СЕНИЧЕВА О.А.

(Бердянський державний педагогічний університет)

**ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ
ЕДИНИЦ С КОМПОНЕНТОМ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЯ
(НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО, ФРАНЦУЗСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ)**

В статье исследуется национально-культурная маркированность фразеологических единиц с компонентом цветообозначения в разносистемных языках. Сопоставляется этимология устойчивых сочетаний с компонентом «red» / «rouge» / «красный» в английском, французском и русском языках и их аксиологическое значение. Выявлена вариативность и амбивалентность символики красного цвета в германской, романской и славянской лингвокультурах.

Ключевые слова: фразеологизм, символ, колоратив, красный, маркированность, этимологическое значение, аксиологический потенциал.

Сенічева О. А. Лінгвокультурологічна специфіка фразеологічних одиниць з компонентом кольоропозначення (на матеріалі англійської, французької та російської мов). У статті досліджується національно-культурна маркованість фразеологічних одиниць з компонентом кольоропозначення у різносистемних мовах. Зіставляється етимологія стійких сполучень з компонентом «red» / «rouge» / «красный» в англійській, французькій та російській мовах та їх аксіологічне значення. З'ясовано варіативність та амбівалентність символіки червоного кольору в германській, романській та слов'янській лінгвокультурах.

Ключові слова: фразеологізм, символ, колоратив, червоний, маркованість, етимологічне значення, аксіологічний потенціал.

Senicheva O. A. Linguacultural specificity of phraseological units with colorative component (based on the English, French and Russian languages). In the article national and cultural markedness of phraseological units with colorative component in the languages with different systems is researched. Etymology of set expression with the component «red» / «rouge» / «красный» in English, French and Russian languages and their axiological meaning is compared. The variability and ambivalence of red color symbolism in German, Romance and Slavic linguacultures is educed.

Key words: phraseme, symbol, color term, red, markedness, etymological meaning, axiological potential.

В устойчивых сочетаниях любого языка часто можно найти отражение национального сознания, так как язык – память народа. В этом отношении фразеологические единицы представляют собой особый интерес, так как, зачастую неся в себе дополнительное значение, обладают яркой национальной маркированностью для инокультурного реципиента. Такую маркированность называют национально-культурной спецификой. Согласно В.Н. Телии, существует как минимум два типа культурно-маркированных единиц в номинативном составе языка: единицы, в которых культурно значимая информация воплощается в словах, обозначающих реалии материальной или концепты духовной культуры, и единицы, в которых культурно значимая информация выражается в коннотативном аспекте значения (образно-мотивированное основание фразеологизмов). Интерпретация последних происходит на основе бессознательного или осознанного соотнесения их значения в конкретной речевой ситуации с известными говорящему культурными установками [Телия 1996, с. 64.].

Спецификой лингвокультурологии, дисциплины, которая занимается изучением и описанием связи, соответствий языка и культуры в синхронном взаимодействии, является единство языкового и внеязыкового содержания с ориентацией не только «на социальные и общечеловеческие, но и на национальные приоритеты» [Воробьев 1998, с. 57].

Одной из основополагающих сторон предмета лингвокультурологии является взаимообусловленность языковых и культурно-исторических значений слова или фразеологизма. Вследствие этого метафора, образ, символ и коннотация – это «кирпичики», тесно связанные друг с другом при рассмотрении семантической структуры слова или фразеологические единицы (далее – *ФЕ*). Таким образом, фразеологизмы, обладающие национально-культурной спецификой, могут формироваться на основе не только таких понятий, как метафора, символ, образ, но и на основе стереотипа (в том числе языкового), эталона, библеизма, штампа речевого поведения, речевого этикета или культурной